

Mitchell Aboulafia**Åtta oväntade påståenden av Marx**

Karl Marx hånas av många för en ekonomisk ödestro och hans analyser och förutsägelser avfärdas som befängda. Man kan tolka Marx på många sätt. Han hade inte alltid rätt – vem har det? – men han hade rätt betydligt oftare än många inser. För att vederlägga nubbarna av Karl Marx presenterar Mitchell Aboulafia här i åtta punkter vad varje trovärdig framställning borde innehålla.

1 *Marx ville upphäva kapitalismen, men han var även imponerad av den. Han hävdade att den var det mest produktiva system som världen någonsin har upplevt.*

”Bourgeoisien har under sitt knappt hundraåriga klassherravälde skapat talrikare och kolossalare produktivkrafter än alla föregående generationer tillsammans. Naturkrafternas underkuvande, maskinerna, kemins användning i industri och jordbruk, ångsjöfart, järnvägar, elektriska telegrafer, uppodling av hela världsdelar, segelbara floder, framstampandet av hela befolkningar ur marken – vilket tidigare århundrade anade att sådana produktivkrafter slumrade i det samhälleliga arbetets sköte.”

[Kommunistiska manifestet](#), s 6.

2 *Marx förutsåg helt riktigt att kapitalismen skulle befrämja det som idag kallas globalisering. Han såg att kapitalismen skapade en världsmarknad där länder skulle bli alltmer beroende av varandra.*

”Bourgeoisien har genom sin exploatering av världsmarknaden gett alla länders produktion och konsumtion en kosmopolitisk form. Den har till de reaktionäras stora sorg ryckt undan industrins nationella grund. De uråldriga nationella industrierna har förintats och förintats alltjämt dagligen... I stället för de gamla, genom det egna landets produkter tillfredsställda behoven träder nya, som kräver produkter från de avlägsnaste länder och klimat för att tillfredsställas. I stället för den gamla lokala och nationella självgodheten och avskildheten, träder en allsidig kommunikation, ett allsidigt beroende mellan nationerna.”

[Kommunistiska manifestet](#), s 5.

3 *Till skillnad från tidigare samhällen, som bevarade traditioner och levnadssätt, blomstrar kapitalismen genom att hitta på nya och alternativa sätt att producera. Gamla produkter (och de som tillverkar dem) måste lämna plats för nya.*

Nya teknologier förändrar våra liv allt snabbare. Kapitalister framställer vanligtvis detta som något enbart gott, men det kan vara djupt oroande, även om vissa förändringar är positiva. Det kan få folk att känna att deras värderingar och livsstil inte längre har någon plats i världen. Och att använda nya teknologier och produktionsmetoder på jakt efter profiter för de få kan leda till oväntade konsekvenser. Klimatförändringarna i vår tid kan ses som följden av en oreglerad kapitalism.

”Bourgeoisien kan inte existera utan att oavbrutet revolutionera produktionsinstrumenten, dvs. produktionsförhållandena, alltså samtliga samhällsförhållanden... Produktionens omvälvning, det oavbrutna omskakandet av alla samhällsförhållanden, den eviga osäkerheten och rörelsen kännetecknar bourgeoisiens epok gentemot alla andra. Alla fasta igen-rostade förhållanden med sina åtföljande gamla ärevärdiga föreställningar och uppfattningar upplöses, alla nybildade föråldras innan de hinner bli förstockade. Allt fast och beständigt förflyktigas, allt

heligt profaneras och människorna blir slutligen tvungna att se sin livssituation och sina ömsesidiga förbindelser med nyktra ögon.”

[Kommunistiska manifestet](#), s 5

4 *Mäktiga företag, koncentration av förmögenheterna och nya produktionsmetoder gör det allt svårare för självständiga yrkesarbetare och handelsmän från medelklassen att behålla sin ställning. De visar sig ha fel kunskaper eller arbetar för företag som tvingas upphöra med sin verksamhet. Med andra ord förutsåg Marx hur allt större företag skulle ta över allt större delar av de kapitalistiska samhällena.*

”De hittillsvarande medelstånden, de små industriidkarna, köpmännen och rentiärerna, hantverkarna och bönderna, alla dessa klasser sjunker ned i proletariatet, dels därför att deras lilla kapital inte räcker till för storindustrins verksamhet och dukar under i konkurrensen med de större kapitalisterna och dels därför att deras speciella färdigheter görs värdelösa genom nya produktionsätt.”

[Kommunistiska manifestet](#), s 7.

5 *Marx var inte ute efter att avskaffa all egendom. Han ville inte att den stora majoriteten av befolkningen skulle ha färre materiella tillhörigheter. Han var ingen antimaterialistisk drömmare. Det han var mot var att produktionsmedlen ägdes av kapitalisterna, borgarklassen, som berikade sig på andras arbete.*

”Det som utmärker kommunismen är inte avskaffandet av egendomen över huvud taget, utan den borgerliga egendomens avskaffande. Men den moderna borgerliga privategendomen är det sista och mest fulländade uttrycket för fram-ställandet och tillägnandet av produkter som vilar på klassmotsättningar, på den enes utsugning av den andre.

I denna bemärkelse kan kommunisterna sammanfatta sin teori i uttrycket: privategendomens upphävande.

Man har förebrått oss kommunister att vi vill avskaffa den personligt förvärvade, genom eget arbete skapade egendomen; den egendom som utgör grundvalen för all personlig frihet, verksamhet och självständighet.

Genom eget arbete skapad, självförvärvad, självförtjänt egendom! Talar ni om småborgarens eller småbondens egendom, som föregick den borgerliga egendomen? Vi behöver inte avskaffa den, industrins utveckling har avskaffat den och avskaffar den dagligen.”

[Kommunistiska manifestet](#), s 11.

6 *Marx menade att människor har en naturlig benägenhet att känna sig förknippade med de föremål de ha gjort eller skapat. Han kallade det för ”objektifiering” av arbetet, med vilket han menade att vi lägger in något av oss själva i vårt arbete. När man inte kan komma i kontakt med sin egen skapelse, när man känner sig ”utanför” den, så leder det till alienering. Det är som om man skulle skulptera en staty och någon sedan tog den ifrån en, och man aldrig tilläts se eller röra den igen. Marx gjorde gällande att arbetarna befann sig i en jämförbar ställning i 1800-talets kapitalistiska fabriker.*

”Vari består då föryttringen [alienationen] i arbetet?

För det första däri, att arbetet får arbetaren är något utanför honom liggande, något yttre, som inte tillhör hans väsen, och att han därför inte bejaktar utan för- nekar sig själv genom sitt arbete, inte känner sig lycklig utan olycklig, inte utvecklar någon fri fysisk och andlig energi utan förstör sin fysik och ruinerar sin ande. Arbetaren känner sig därför som sig själv först utanför sitt arbete, och i arbetet känner han sig som om han vore utanför sig själv. Han är hemma när han inte arbetar och när han arbetar är han icke hemma. Hans arbete är därför inte frivilligt utan påtvingat. Det är tvångsarbete.”

[Ekonomisk-filosofiska manuskript](#), på marxists.org.

7 *Marx ville att vi skulle kunna bryta oss loss från arbetsdelningens och de långa*

arbetsdagarnas tyranni, som hindrade människor att utveckla sina olika förmågor och talanger. Vi blir livegna under en viss aktivitet och andra delar av vår personlighet lämnas outvecklade.

”Så snart som arbetet börjar fördelas, så får nämligen var och en ett bestämt avgränsat verksamhetsområde som påtvingas honom och som han inte kan komma ifrån; han är jägare, fiskare, herde eller kritisk kritiker och måste förbli det om han inte skall förlora sina existensmedel. Förhållandena är helt annorlunda i det kommunistiska samhället, där ingen har en bestämd avgränsad verksamhetskrets utan där var och en kan utbilda sig i den riktning som han önskar. Staten reglerar produktionen, och detta gör det möjligt för mig att göra det ena i dag, det andra i morgon, jaga på morgonen, fiska på eftermiddagen, sköta kreatur på kvällen och kritisera efter kvällsmaten, allt efter vad jag vill, utan att jag för den skull någonsin blir jägare, fiskare, herde eller kritiker.”

Ur [Den tyska ideologin](#), på marxists.org.

8 *Marx var inte någon grov ekonomisk determinist. Det spelar roll hur människor tänker och handlar. I ett brev som Friedrich Engels skrev efter Marx' död betonade han ekonomins betydelse, men försökte också klargöra att Marx och han hade misstolkats, och att detta också delvis var deras eget fel.*

”Ungdomen har stundom i någon mån överbetonat den ekonomiska sidans betydelse, och Marx och jag har förvisso också vår del av skulden till att så skett. Eftersom huvudprincipen förnekades av våra motståndare, blev vi tvungna att inpränta den med sådant eftertryck att de andra momenten i denna växelverkan inte alltid behandlades med tillräcklig utförlighet. När man praktiskt skulle tillämpa den genom att belysa en historisk period blev emellertid läget ett annat; då tolererades inga misstag. Tråkigt nog kan folk dock ofta få för sig att de helt och hållet behärskar en ny teori så snart de tillgodogjort sig dess huvudprinciper, som de till på köpet mycket väl kan ha missförstått. Det är tyvärr inte många av den senare tidens ”marxister” som kan gå helt fria från den förebråelsen, ty det har verkligen producerats en häpnadsväckande mängd smörja i denna genre ...”

Brev [Från Engels till J. Bloch, London den 21-22 september 1890](#), på marxists.org.

Tidigare publicerad i *Jacobin magazine* Översättning: Göran Källqvist